

Taushet tar liv-møte: Vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske samfunn

Sluttdokument for Taushet tar liv-møtet i Karasjok

Mandag 26. november 2018, kl 9-14 på Sametinget

Til: Statssekretær i Justis- og beredskapsdepartementet Knut Morten Johansen og alle bidragsyttere og deltagere på møtet.

Kopi i en pressemelding til media.

Arrangør: Taushet tar liv-kampanjen ved Krisesentersekretariatet og Likestillings- og diskrimineringsombudet i samarbeid med Sametinget.

Tilstede: Statssekretær i Justis- og beredskapsdepartementet Knut Morten Johansen med følge, Sametingsråd Mikkel Eskil Mikkelsen, Sametingspolitikere, voldsutsatte, sivilt samfunn inkludert Samisk kvinneforum, ordfører i Karasjok, flere representanter for Finnmarkpolitiet inkludert familievoldskoordinator, Krisesenterledelse, Bufdir, Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NIM), sorenskriver, mange fra ulike deler av det fylkeslokale hjelpeapparatet, media og mange flere.

Samt Krisesentersekretariatet og Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)

Vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold finnes i alle samfunn, og det er ansvarsfraskrivelse å ikke ta det på alvor også i samiske samfunn. Særlig fordi samer melder om en høyere forekomst av vold, og samiske kvinner om en høyere forekomst av seksuell vold enn befolkningen ellers.

Sametinget og samiske kvinneorganisasjoner etterspør selv økt innsats og en handlingsplan med tiltak og midler.

BAKTEPPE

HVA VISER FORSKNINGEN:

Samiske personer er mer utsatt for vold enn andre. En undersøkelse fra 2015 viser at opptil 49% av samiske kvinner i Norge har vært utsatt for vold eller overgrep: psykisk, fysisk og seksuell vold (35% i befolkningen ellers). Hver 5. samiske kvinne har vært utsatt for seksuell vold. Årsakene til forskjellene er ikke kjent.

En rapport fra 2017 indikerer at politiet og det øvrige hjelpeapparatet ikke har tilstrekkelig kompetanse om samisk språk og kultur. Dette kan være et hinder for at den samiske voldsutsatte får den hjelpen de trenger. Tysfjordsaken er eksempler på hvordan denne type utfordringer førte til at det offentlige hjelpeapparat sviktet de voldsutsatte.

Undersøkelsen *fra 2015: Forskningsrapporten «Emotional, physical and sexual violence among Sami and non-Sami populations in Norway: The SAMINOR 2 questionnaire study» (2015)*

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25969164>

Forskningsrapport fra 2017: Forskningsrapport fra NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) om vold i samiske miljøer og møte med hjelpeapparatet: «Om du tør å spørre, tør folk å svare»: Hjelpeapparatets og politiets erfaringer med vold i nære relasjoner i samiske samfunn (2017)

<https://www.nkvts.no/rapport/om-du-tor-a-sporre-tor-folk-a-svare-hjelpeapparatets-og-politiets-erfaringer-med-vold-i-naere-relasjoner-i-samiske-samfunn/>

Mer informasjon fra 2018: Rapport fra NIM (Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter): «Temarapport 2018 – Vold og overgrep i samiske samfunn» <https://www.nhri.no/2018/temarapport-2018-vold-og-overgrep-i-samiske-samfunn/>

HVA SIER JUSTISMINISTEREN:

Justisminister Tor Mikkel Wara har sagt til blant annet til avisen Klassekampen at regjeringen prioriterer arbeidet mot vold i nære relasjoner høyt. «Derfor har vi også laget en omfattende opptrappingsplan mot vold og overgrep som vi følger opp. Dette i tillegg til en egen handlingsplan mot vold i nære relasjoner, som vi nå arbeider med oppfølgingen av. Vi må implementere de planene vi har før vi går i gang med enda flere planer. Det er tiltak vi trenger – ikke flere planer, uten annet innhold enn gode intensjoner,» sier Wara.

HVA SIER SAMETINGSPRESIDENTEN:

Sametingspresident Aili Keskitalo sier til blant annet avisen Klassekampen at volden må stoppes nå. Omfanget er dokumentert og vi må ha hjelp til å finne årsaken, samt sette inn tiltak. Myndighetene, gjerne med Justisdepartementet i spissen, må sørge for en plan med tiltak og at de blir iverksatt og fulgt opp.

Vi trenger også mer debatt og synliggjøring. Volden er særlig usynlig i samiske miljøer, men det betyr ikke at den er akseptert. Det må bygges tillitt til hjelpeapparatet. Og samiske menn og gutter må sterkere på banen og snakke om vold med kamerater, sønner osv.

HVA SIER LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSOMBUDET OG KRISESENTERSEKRETARIATET:

Situasjonen er alvorlig. Myndighetene har sviktet den samiske befolkningen og må styrke sin innsats for å forebygge, avverge og etterforske vold og overgrep mot samiske voldsutsatte. Dette bør inkludere utarbeidelse og iverksette en handlingsplan mot vold og overgrep i samiske samfunn, i samarbeid med samiske organisasjoner. Og Statens forpliktelser etter Istanbulkonvensjonen (2011) må forstås også i en samisk kontekst.

Krisesentertilbudet for samiske voldsutsatte må styrkes.

HVA SIER NASJONAL INSTITUSJON FOR MENNESKERETTIGHETER (NIM):

Staten har en menneskerettslig forpliktelse til å forebygge, avverge og etterforske vold og overgrep. Dette er en forpliktelse staten har overfor *alle* voldsutsatte. NIM har skrevet en rapport som viser hvordan forpliktelsen ikke ivaretas godt nok overfor den samiske voldsutsatte, og at det er behov for en handlingsplan mot vold og overgrep i det samiske samfunn.

https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2018/06/NNIM_temarapport_web.pdf

Bufdir vil gjerne legge til:

På oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet har Bufdir tatt initiativ til et utviklingsprosjekt for krisesentertilbudet i Finnmark, blant annet for å sikre et likeverdig tilbud til den samiske befolkningen. Foreløpig er Alta kommune med i prosjektet, men Bufdir har forsøkt, og har tro på, å få Karasjok kommune med i et samarbeid om å sikre et tilgjengelig krisesentertilbud også i Karasjok.

OPPSUMMERING MED KRAV TIL REGJERINGEN OG FORSLAG TIL TILTAK

ALVORLIG SITUASJON

Vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold finnes i alle samfunn, og det er ansvarsfraskrivelse å ikke ta det på alvor også i samiske samfunn. Særlig fordi samer melder om en høyere forekomst av vold, og samiske kvinner om en høyere forekomst av vold og seksuell vold enn befolkningen ellers. Hjelpeapparatet har sviktet de samiske kvinnene.

DET SOM ER BRA

Det er bra at regjeringen har bevilget penger til oppfølging av ofre, forebygging og tillitsbygging i Tysfjord kommune etter det som kan kalles en totalsvikt i politiets og hjelpeapparatets evne og vilje til å se og hjelpe de som har blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep over de siste ti-årene i kommunen.

Det er bra at regjeringen foreslår økte bevilgninger til oppfølging av opptrappingsplanen mot vold og overgrep, dette kan også komme barn og unge i den samiske befolkningen til gode.

DET ER IKKE NOK

Disse innsatsene står ikke i motstrid til en handlingsplan mot vold i nære relasjoner i samiske samfunn. Og viktigere – tiltakene ivaretar ikke behovet for tilpasset forebygging, bistand, beskyttelse og straffeforfølgning, basert på den kunnskapen som finnes om manglende tillit til politi og hjelpeapparat, utilstrekkelig kompetanse på samisk kultur og språk i politi og hjelpeapparat, særegne historiske og kulturelle utfordringer med å søke hjelp for samer utsatt for kjønnsbasert vold, og behovet for koordinering av tjenester til samer utsatt for kjønnsbasert vold.

DET VI VIL HA

Regjeringen må ta vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske miljøer på alvor. Det bør raskt avsettes midler til å utarbeide en helhetlig handlingsplan mot vold i nære relasjoner i samiske samfunn i samarbeid med Sametinget og samiske organisasjoner – enten som en spesifikk del av en generell handlingsplan mot vold i nære relasjoner, eller som en egen handlingsplan.

Samisk krise- og incestsenter i Karasjok er det eneste senteret i Norges som gir et tilbud som er rettet spesielt inn mot den samiske befolkningen. Den samiske befolkningen kan ikke stå uten krise- og incestsenter. Det må sikres et godt tilbud til den samiske befolkningen, som ivaretar hensynet til samisk språk og kultur.

Handlingsplanen må innholde tiltak som skal sikre at hele hjelpekjeden samarbeider og har språkkompetanse samt kulturell innsikt og forståelse.

- Den samiske befolkningen må sikres et fullverdig og koordinert tilbud
- Politi og hele hjelpetilbudet må være tilpasset samiske språk og kultur.
- Krisentertilbudet til den samiske befolkningen må ivareta hensynet til samisk språk og kultur.

Arbeidet med planer

Sametinget og samiske kvinneorganisasjoner mener dette sikres best gjennom en nasjonal handlingsplan mot vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske samfunn.

Det er viktig at samiske organisasjoner kobles på i utviklingen og evalueringen av tiltak mot vold i nære relasjoner – både særtiltak i samiske samfunn, og generelle tiltak i en handlingsplan.

Også kommunene med samisk befolkning, må kobles på arbeidet med nasjonal handlingsplan samtidig som kommunen i sterkere grad må synliggjøre i egne planer hvordan det skal jobbes systematisk for å sikre likeverdig tilbud til den samiske befolkningen og helhetlig, koordinert hjelpekjede. I forlengelsen av dette vil vi at Regjeringen forsterker budskapet til landets kommuner om at de må ha på plass og ta i bruk gode, egne planer for arbeidet med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner og som inkluderer tiltak for den samiske befolkningen.

Forsterket tilsyn

Slik det er i dag har fylkesmennene tilsyn med en rekke oppgaver som er relevante for å styrke det kommunale arbeidet med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Utfordringen er at oppgavene er oppstykket og ikke sees i sammenheng.

Vi krever derfor at regjeringen pålegger fylkesmannen å følge opp kommunenes voldsforbyggende arbeid etter en helhetlig, felles tilsynsstandard. Fylkesmannen må kunne reagere med tilstrekkelige sanksjoner hvis tilsynet avdekker avvik i en kommunes arbeid med å gjennomføre sitt ansvar for å avdekke, forebygge og bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

Oppsummert vil vi ha følgende tiltak på plass:

Overordnet: Handlingsplan som forplikter og prioriterer til koordinert og målrettet innsats med tilhørende økonomiske ressurser for å stoppe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske samfunn.

- Mer forskning knyttet til barn, voldsutsatte samt voldsutøver i samiske samfunn
- Voldsforebygging med informasjon og holdningskampanjer
- Pålegg om kompetanseheving i hjelpeapparatet, inkludert krisesentre, barnehus, politi og rettsvesen, knyttet til samiske språk og kultur samt at det tilrettelegges med samisk språk
- Regjeringen må få kommunene til å lage og iverksette helhetlige planer for arbeidet med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i den enkelt kommune. Det må inkluderes tiltak for den samiske befolkningen med kulturforståelse og kultursensitivitet i forebygging og i hjelpen til de voldsutsatte.
- Fylkesmennene forsterker tilsynsarbeidet med kommune ved at regjeringen får på plass en felles tilsynsstandard. Og med tilhørende sanksjoner når kommunene ikke oppfyller sine plikter

Link til opptak av møtet:

<https://sametinget.kommunetv.no/no/archive/105>